

Meddelelser fra Selskabet

BELLMAN

I DANMARK

Nr. 88 marts 2016

Randi Larsen: Ny redaktør af MFSBiD

På vores konstituerende styrelsesmøde den 8. februar 2016, blev jeg valgt som ansvarshavende redaktør for vores blad, hvilket jeg takker styrelsen for.

Nærværende nummer var på dette tidspunkt næsten færdigt med artikler og andet indhold, og opgaven startede derfor som meget overkommelig for mit vedkommende.

Jeg er som bekendt mag.art. i nordisk litteratur, og arbejder som gymnasielærer i Sverige (Lund) med dansk som fremmedsprog. Jeg bor i Malmö på 17. år, med min familie, mand og en hjemmeboende søn.

Jeg er med i redaktionsgruppen for skriftserien, og er nu også næstformand i selskabet.

Jeg glæder mig til at arbejde med bladet, og formidle vores arbejde ud til medlemmerne på den måde. I sommeren 2016 startede jeg en facebookgruppe "Bellman-selskabet i Danmark", hvor alle er velkomne til at anmelde sig.

Der er en spændende læsning forude, med bl.a. beretning fra årsmødet, anmeldelse af arrangementet "elskov, vin og basfioler" den 2. februar af styrelsesmedlem Georg T. Amsinck og foredrag af Per Erik Ljung, "Om dansk-svenska litterära förbindelser" som blev holdt på Fredmandagen den 18. november 2015.

2015 var et spændende Bellman-jubilæumsår hvor Carl Michael Bellmans 275 år blandet andet blev fejret både i selskabet og i hans hjemland Sverige.

Det har været et begivenhedsrigt år, også for en af selskabets stiftere, Søren Sørensen, som også var det sidste år med

ham som formand – det er et stort uvurderligt arbejde Søren har præsteret, og vi andre må så

se at arbejde videre med samme ihærdighed.

Søren fortsætter sit private litterære arbejde, og udgiver sine *Sophienholm sonetter* 2, den 18. maj d.å. på forlaget Poetiske Bureau (de første sonetter kom i 2006). Vi vil alle savne Søren, både personligt, og i arbejdet for at sprede kendskab til Bellman!

Sørens afløser, Henrik Bøggild har i februar udsendt denne pressemeddelelse: "*Efter et festligt årsmøde på den svenske ambassade i Selskabet Bellman i Danmark, har styrelsen konstitueret sig med musikeren, komponisten etc. Henrik Bøggild som formand og mag. art. Randi Larsen som næstformand.*"

Henrik Bøggild afløser dermed forfatteren Søren Sørensen efter dennes 22 år på posten. Ved samme lejlighed kåredes den afgående formand til æresmedlem. Selskabet Bellman i Danmark går nu ind i en ny aktiv og udadvendt sæson. Aktuelt er selskabets skrifter bind 7 "Tøm nu dit glas" på gaden. "

Jeg tror at man i den nye styrelse vil se både fornyelse og tradition, traditionerne er vigtige, også for medlemmerne som holder udkig efter de årlige arrangementer på Sophienholm, Fredmandagen og det festlige årsmøde på ambassaden. Fornyelsen kommer når den nye styrelse går i gang med arbejdet og nye personer har nye idéer.

Ny formand for Selskabet Bellman i Danmark

Henrik Bøggild fortæller følgende om sig selv (fra hjemmesiden fork.)
Angående Søren Sørensens afgang som formand: se hjemmeside og referat af årsmøde.

Jeg er født 17. februar 1945 i Virum nord for København, som den yngste af tre. Glæden over musik var i mit barndoms-hjem en selvfølge.

Bellman har jeg kendt til så længe jeg kan huske, uden dog at dyrke ham specielt. Min egentlige interesse for Bellman blev vagt da min fader købte Sven Bertil Taubes to fremragende plader, hvor han akkompagneres med fine instrumentale arrangementer. Da jeg var ca. 10, begyndte jeg at spille blokfløjte, men min begyndende jazzinteresse fik mig i gang med andre instrumenter.

Jeg gik i skole på Bernadotteskolen, hvor Adrian Benzon, som ud over at være lærer, også var professionel jazzmusiker. Lige siden har jeg haft et varmt (hot) forhold til jazz. Og har siden fulgt med i jazzmusikkens senere udvikling.

Jeg har i tidens løb spillet bl.a. blokfløjte, trompet, guitar, trombone, fagot og baritonsax.

En særlig interesse gennem mere end 50 år har været opførelsespraksis, altså måden hvorpå man har spillet musik i gennem tiderne. Jeg tillader at kalde mig en autoritet på det område.

Jeg spiller fagot professionelt og saxofon for sjov. I gennem mere end 30 år har jeg dirigeret kor og orkester. Nævnes bør også foredrag og udsendelser om klassisk musik. For bl.a. DR har jeg udskrevet og arrangeret masser af musik i tidens løb. Det er også blevet til rigtig

mange korsatser ikke mindst et antal Epistler og sange af Bellman.

Hvad angår instrumental musik har

jeg skrevet eller arrangeret for næsten alt fra fuldt symfoniorkester ned til to stemmer. I den lidt mindre almindelige ende, musik for sopran og fire kontrabasser.

Af kompositioner er det også blevet til en del, både i den klassiske tradition og rytmiske. Jeg nævner i flæng: Kantater for solister, kor og orkester efter H. C. Andersen "Klokken", "Tinsoldaten" og sidst "Under Piletræet". "Sara og Max", en musical om indvandrere og danskere. Diverse teatermusik: 6 Solo fantasier for fløjte, Melodier til sange og salmer. Korsatser: En håndfuld latinske motetter, korsvar til kirkeåret, danske sange osv.

Jeg er uddannet på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Og jeg har faktisk, som en af ganske få mænd i nittenhundrede og tresserne, en uddannelse som småbørns pædagog fra Frøbelseminariet.

Jeg er forholdsvis litterær, og læser gerne poesi – helt af mig selv !

Endelig til slut: Jeg har en begejstret tilgang til Wein, Weib und Gesang, og jeg er god til at lave mad!

I styrelsen fra februar 2015.
Selskabet Bellman i Danmarks årsmødet

Referat af årsmøde

2016 på Sveriges Ambassade

Sent på eftermiddagen gik vi ind ad residenspalæets store port under det forgyldte rigsvåben. Efter at vagten havde checket vore navne, og man havde deponeret overtøjet, vandrede vi op ad den brede trappe til det rummelige musikværelse på første sal. Her stod Malmjö flyglet allerede åbent, og vores formand Søren Sørensen hilste vanen tro på alle ankomne for at konversere lidt med dem, inden de satte sig ned i salen, der hurtigt blev fyldt op med 75 forventningsfulde tilhørere. Man lagde mærke til, at tidligere styrelsesmedlem Fritz Haack også var kommet, en meget elegant herre. Alle ventede nu spændt på at se den nye ambassadør Fredrik Jörgensen. Han kom da også til tiden, en høj slank mand med et åbent venligt ansigt. På slaget 17 bød han velkommen til endnu et årsmøde i ambassadens regi, og gav derefter ordet til Søren Sørensen, der foreslog en fællessang til at begynde med og derefter gå igang med den indlagte generalforsamling. Da styrelsesmedlem Dorte Koksbang Jepsen på forbilledlig vis har beskrevet denne, bringes den her.

Referat af generalforsamlingen 4. februar 2016 i Selskabet Bellman i Danmark på Den Svenske Ambassade. Efter afsyngelsen af Fredmans Sang nr 35 Gubben Noak afholdtes generalforsamlingen i overensstemmelse med vedtægterne.

Punkt 1: som referent valgtes Dorte Koksbang Jepsen.

Punkt 2: som ordstyrer valgtes Peter Leth Christiansen.

Punkt 3: Ordstyreren konstaterede ind-

kaldelsen i overensstemmelse med vedtægterne.

Punkt 4: Formanden oplæste Årsberetningen, som skriftligt var udsendt i forvejen. Året 2015 har været et af de frodigste i selskabets 22 år. Årsberetningen godkendes.

Punkt 5: Årsregnskab omdelt og forelagt ved Georg T. Amsinck i Geert E. Petersens fravær. Godkendes.

Punkt 6: Budget for 2016. Godkendes.

Punkt 7: På vegne af Styrelsen fremsatte Erik Harbo forslag om at udnævne Søren Sørensen til Æresmedlem i Selskabet Bellman i Danmark. Dette vedtoges med kraftig applaus!

I den efterfølgende tale takkede Erik Harbo Søren for hans ildhu og gode formidling af hans store viden om Bellman. Siden stiftelsen af selskabet 18. november 1993 har Søren flittigt arrangeret symposier med gode resultater, og mange årlige aktiviteter har altid været succes. Rejserne til Sverige i Bellmans fodspor nævntes også.

Af Søren store forfatterskab nævntes specielt *Sisyfos i Slotsvagten* fra 2009 - og Petrarcas *Canzoniere* fra 2011, som må have kostet tusindvis af timers arbejde. Søren har samtidig været bestyrelsesmedlem og formand i flere andre organisationer.

Der overrakte en gave og blomster – også til Kirsten, som tak for hendes store gæstfrihed!

Punkt 8: Ingen forslag fra medlemmerne.

Punkt 9: Kontingentet for 2017 blev fastsat til 250 kr - og 300 kr for medlemmer i udlandet.

Ambassadør Frederik Jörgensen og Søren Sørensen

Punkt 10: Valg til Styrelsen: Henrik Bøggild, Jarl Forsman, Erik Harbo, Dorthe K. Jepsen, Randi Larsen, Karen Nordentoft, Per Olsen, Alex Petersen og Georg T. Amsinck.

Formanden Søren Sørensen og kasserer Geert Petersen ønskede ikke genvalg.

Punkt 11: Som suppleanter valgtes: Leif Rørbøl og Peter Leth Christiansen.

Punkt 12: Som revisor genvalgte Jytte Løvaa, og som revisorsuppleant genvalgte Per Sauberg.

Punkt 13: Formanden anbefalede Teater Optimis's Bellmanforestilling "Elskov, vin og Basfioler" og Allan Høyer henviste til <http://bellmanblok.dk/>.

Formanden redegjorde for forårets kommende arrangementer.

Søren donerede generøst en halv snes eksemplarer af *Sisyfos i Slotsvagten*, som på festligt vis blev udloddet blandt de tilstedeværende.

Formanden gjorde til slut for en sikkerheds skyld opmærksom på, at han ikke havde ønsket genvalg – og takkede ordstyreren og forsamlingen for god ro og orden.

Straks efter bød ambassadøren selskabet på kanapeer og lidt bellmansk vederkvælgelse i form af vin og anden drikkeelse.

Hurtigt fik de tilstedeværende fordelt sig over etagens saloner, hvor der straks blev talt livligt hvadenten man sad ned eller stod op. Ambassadør Fredrik Jörgensen og vores associerede medlem Niklas Eriksson cirkulerede for at tale med de vigtigste kontaktpersoner fra selskabet.

Efter de sidste rester af kanapeerne var tørret af fingrene og klokken var blevet omkring kl 19, gik vi tilbage til musiksalonen, der nu virkelig skulle leve op til sit navn, eftersom operasanger Erik Harbo skulle tale om musikken i Bellmans verden. Foredraget var baseret på hans artikel i skriftseriens sidste bind, Tøm nu dit glas, side 518 ff..

Nu er Erik Harbo operasanger også en habil skuespiller, så hans fremstilling af Bellmans musik blev levendegjort med mimik og dramatisk kropssprog. Desuden havde han taget sin guitar med og gav smagsprøver på de viser, som blev omtalt. Måske den største oplevelse var, da han sang *Opp Amaryllis*, Fredmans sang nr. 31. En smuk lyrisk fortolkning af visen, som han har sunget mange hundrede gange, helt fra starten af 1970'erne, da han begyndte at interessere sig for Carl Michael Bellman.

Ved flyglet sad pianistinden Bente Harbo, der med vellyd akkompagnerede fællessangene, som Erik Harbo havde inkorporeret i sine illustrationer af Bellmans musik.

De sidste ord tilhørte Søren Sørensen. Tak til dig vores gode formand. Det var endnu en dejlig aften, skabt på gode forbindelser til den svenske ambassade, som selvfølgelig også skal have en hjertelig tak på vejen.

Georg T. Amsinck

Elskov, vin og basfioler

Det var en kold og blæsende aften, da kulturforeningen Liv i Sundby den 2. februar 2016 bød velkommen til cabaretforestillingen elskov, vin og basfioler i den velfyldte og højloftede kirkesal på Sundholm, hvor de akustiske forhold er særdeles gode.

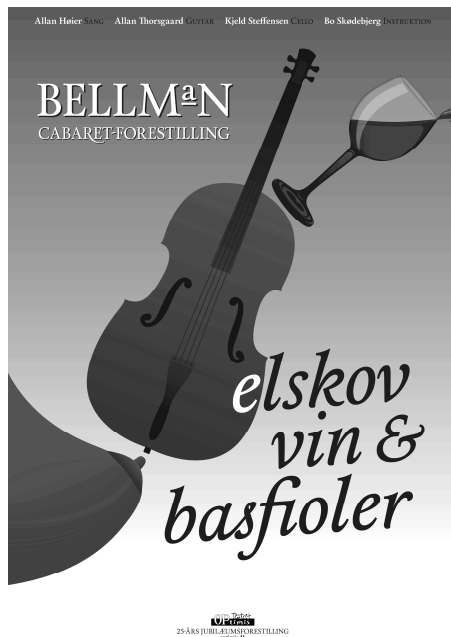
Instruktøren Bo Skødebjerg har skabt en forestilling, hvor sangeren Allan Høier personificerer Bellman i dennes livsforløb som digter af Fredmans univers til slutningen med sangen Ep. 82. Allan Thorsgaard på guitar og Kjeld Steffensen på barok cello akkompagnerer og sammenspiller med mimer og truttelyde. Carl Michael Bellmans mest populære viser synges på dansk og musikfortolkningen bliver på forbavsende vis fremført i en lang række forskellige tonesprog.

Musikerne, der begge er konservatorieuddannede, viser det apolloniske talent i samspillet, men også hver for sig giver de prøver på deres evner i individuelle soli. Således fremfører Kjeld Steffensen en dejlig cellosolo til Ep. 7 Fram med basfiolen, hvor Allan Thorsgaard til gengæld får fyret en forrygende guitar solo af i den stærkt jazzificeret udgave af Fredmans sang nr. 21 Så lunka vi så småningom, hvor de også giver den i trestemmig sang. Et af højdepunkterne.

Glemte jeg at nævne, at teksterne bliver sunget på dansk efter moderniserede Leif Bohn tekster, uden at de taber i værdi? Allan Høier er den bærende stemmekraft, der fører os igennem Bellmans liv. Som Bellman fortolker har han sin helt egen og ligefrem forførende stil, hvilket betyder at han er suveræn i de lyriske lyriske og pastorale sange.

Bedst blev ensemblet dog med den dramatiske fremførelse af Ep. 34 Ack vad för en ussel koja, om ildlös i Kolmätargränden. Her sammensmeltede på bellmansk vis musikken og sangen, da den klokkerene Kurt Weillske fortolkning gik over scenen, "Yes! Thats Entertainment". Som encore fik vi blandt andet en løssluppen udgave af Gubben Noak, hvor de tre akkompagnerede sig selv seksstemmigt på vinflasker. Så den første af Bellmans sange, der kom til Danmark, blev den sidste i forestillingen. Næsten, for Optimis'erne skulle lige have Fredmans sang nr. 64 Fjäriln vingad fyret af til sidst. En omtrent perfekt Bellman, vi var særdeles vel underholdt, og forestillingen kan varmt anbefales. Gå ind på SBiD's særdeles gode hjemmeside eller Optimis egen for at se fremtidige forestillinger. Musik og sange bliver udgivet på CD i maj måned.

Georg T. Amsinck

Om dansk-svenska litterära förbindelser af Per Erik Ljung

**Fredmandagen
18. november
2015,
Møstings Hus,
Frederiksberg**

I.

Vi har Carl Michael Bellman.

Ni har Søren Aabye Kierkegaard.

Gemensamt har vi Bron – och en del andra förbindelser. – Men jag tror jag börjar med *hiin enkelte*.

Jag kommer själv från nordvästra Skåne, har vuxit upp i Helsingborg och bor inte så långt ifrån Kullaberg. När man rör sig från Helsingborg och norrut – Viken, Höganäs och upp till Mölle – ser man över till Gilleleje.

Där – i Gilleleje – befann sig den 21-åriga Søren Kierkegaard 1834.

Han hade redan börjat bli lite ”känd” i Köpenhamn med tidningsinlägg och debattartiklar och i Gilleleje tyckte man nog han såg ut lite som en välklädd dandy på sommarnöje, där han strosade omkring. ’Men vacker var han inte.’ Håret stod rätt upp på honom med en decimeterhög toupé och gav honom ett besynnerligt vilt utseende’, berättade en bekant till honom bara några år senare.”/1

Året därpå, 1835, kom han tillbaka, nu som gäst på byns Kro, hos kammarrådet Metz, en av de stora i trakten.. Därifrån gjorde han sina expeditioner ut i omgivningen. Så här skriver han:

”Naar man gaaer fra Kroen over Sortebro (saakaldt fordi Pesten i sin Tid ska være standset her) ind paa de nøgne Mar-

ker, det ligge langs med Stranden, om-trent en Fjerdingsveg mod Nord, kommer man til det højeste Punct her, nemlig Gilbjerget. Dette Punct har bestandig været et af mine Yndlingssteder... Herfra har jeg seet Havet kruses ved en en sagte Luftning, seet det lege med Smaastene-ne; herfra har jeg seet dets Overflade forvandles til et uhyre Sneefog og hørt Stormens Bas begynde at fistulere; her har jeg seet, saa at sige, Verdens Fremkomst og dens Undergang, – Syn, der i Sandhed paabyde Taushed...”

Det var här han stod, ensam, och grubblade över sin bestämmelse – och upptäckte att han var ett *jag*... att han måste lära sig leva, innan han blev kristen eller teolog eller filosof:

”Men midt i Naturen, hvor Mennesket, frit for Livets ofte qualme Luft, aander friere, her aabner Sjælen sig villigen for ethvert ædelt indtryk. Her treder Mennesket ud som Naturens herre, men han føler også, at der i den viser sig noget Højere, Noget, han maa bøie sig for; han føler en Nødvendighed af at gengive sig til den magt, som styrer det Hele.” [- - -]

”...og Maagernes hæse Skrig erindrede mig om at jeg stod ene, og Alt forsvandt for mit øje, og jeg vendte tilbage med veemodsfult Hjerte for at blande mig i Verdens Vrimmel uden dog at glemme saadane salige Øieblikke.”

Det är i de sinnestämningarna han gör sin tur över Sundet, till slottet Krapperrup och till Mölle i slutet av juli 1835, välkänd för forskningen men kanske inte till sin innebörd.

Vi får tänka oss vad han grubblade

över. Samma sommar skriver han:

'Det, der egentlig mangler mig, er at komme paa det Rene med mig selv om, hvad jeg skal gjøre, ikke om, hvad jeg skal erkjende, uden forsaavidt en Erkjendelse maa gå forud for enhver Handlen.

Det kommer an paa at forstaa min Bestemmelse, at see hvad Guddommen egentlig vil, at jeg skal gjøre; det gjælder om at finde en Sandhed, som er sandhed for mig, at finde den idee, for hvilken jeg vil leve og døe'

'Det er derefter min Sjæl tørster, som Africas Ørkener efter Van nd'.

Turen till Sverige kom som en befrielse. Så här skriver han i sin journal:

'Den 27de og 28de Juli gjorde jeg i Forening med Pastor Lyngbys Fætter en Tour til Sverrig til Mølleleie; besøgte på Krabberup Herregaard Baron, Friherre von Gyldenstjerne og besaa hans Fiske-samling; besteg de høieste Punkter Østra Høgekull og Vestra Høgekull; kjørte igen-nem et ikke så lille Stykke Bøgeskov (smaa Indsøer) oppe paa selve Kullen til Fyret; anstillede en lille botanisk Escurs paa Kullen, og en Deel af de der samlede Planter var Pastor Lyngbye saa god at skikke mig tørrede og indsvøbte i papir. /2

Det var ju skönt att få ett avbrott i grubblerierna, med pastor Lyngbys kusin, kanske det blev lite mer kamratligt så. Det var inte så vanligt att låta sig ro över till andra sidan, men det gjorde man. Två man turades om att ro, en äldre erfaren sjöman och en kraftig yngre man med starka armar. När man kommit en bit ut i sundet bad Søren att de skulle hålla in årorna ett tag. Det var alldeles stilla och blankt över vattnet och varmt och svalt på en gång i den ljuvliga sommarmorgonen. Strömmarna gjorde

att man omärkligt drog en del söderut. På långt håll hördes något som liknade en trumpetstöt. Det var posten i Helsingør, kunde den äldre mannen meddela. Det kunde man faktiskt höra långt ut på Sundet. De satt alldeles tysta och lyssnade. Så hördes det något igen. Vad var det? Det är nog näktergalen från Pålsjö skog, utanför Helsingborg, sa pastor Lyngbys kusin. Nå, for søren, sa Søren. Det skulle man inte kunna tro. Men det var ett annat *sound-scape* på den tiden. – I Mölle möttes de av några upplådda drängar och en kusk från Krapperup. Där fick de en generös men aningen frugal *frokost* – innan baronen visade sin samling av fiskar som dragits upp kring Kullen. Det var sådana som redan Linné hade sett på sin resa i trakten 1749; några kände de danska gästerna igen, ändå baxnade de över mångfalden. Det var sådant som *Kullasill* och *Koljor*, *Fjärsing* och *Ulka*, *Vitling*, *Slätvar*, *Skrobba*, *Gnoing*, *Hå*, *Ål*, *Havspadda* och *Maja* – ”en rar hummer här på orten”, skriver Linné. Vidare *Kejsarhummer*, *Krypkung*, *Sepia* och *Borre*; som ”fångades här allmänt och ofta stor som barnhuvud med brandgula taggar”./3

Så gör hela sällskapet en tur upp på Kullaberg och bestiger de högsta punkterna; därifrån kan man se över till Gilleleje – det var ingen dum idé att få lite perspektiv på det ställe man kom från. När det blev lite dimmigt frampå eftermiddagen kunde baronen också citera från Linné. ”Förrän regn ska komma, synes kring om Kullen en dimma, varav folket säger att *Kullkärningen brygger åt sig*.” Och sedan hann de också med en liten botanisk exkursion – baronen berättade säkert att där finns en fan-

tastisk fauna; fortfarande lär man kunna finna 70% av alla arter som finns i Sverige där. – Sedan var det ju rätt *juste* av Pastor Lyngbye att sända honom en del av de plantor som de fann torkade och insvepta i papper också.

Poängen här är att Kierkegaard kommer till sig själv genom att göra turen över Sundet. Eller att han kommer en bit på vägen. Hela upplevelsen har stärkt honom filosofiskt; att stå ensam med Gud; att få kraft att stå emot Hegel och alla andra, nere i Berlin de kommande åren; det är klart att det är av största betydelse! Att åka över sundet, vidga sina vyer, bli sedd och kanske läst av andra än dem på hemmaplan. Frågan är nu om något liknande gäller för Bellman.

II.

Den förbindande länken är Johan Ludvig Heiberg. Kierkegaard hade ju debuterat som skribent i Heibergs tidskrift *Kjøbenhavns flyvende Post*, redan innan han var i Gilleleje – för övrigt med ett försvar för kvinnan. Och som ni vet så älskade Johan Ludvig Heiberg och hans unga hustru Johanne Luise Bellman och hans sånger och sjöng tillsammans med diktaren Henrik Hertz under ”Bellmanssommaren” 1832, strax före Kierkegaards tur till Mölle. Men redan 1826 hade Heiberg använt sig av Bellmans melodier i en vaudeville som hette *Recensenten og Dyret* och senare gjorde han den populära *Ulla skal paa Baal. En bellmansk situation* 1845. Den översattes sedan till svenska och kom ut 1861. Då var Bellman död sedan länge och själv kom han ju inte längre än till Norge. Men Bellman – epistlarna – gör sin resa över Sundet och kommer tillbaka till Sverige i vaudevillens form.

I *Ulla skall på bal* finns alla personerna

med, Ulla, Mollberg och Movitz och de andra, och miljön är Fader Bergs vårdshus på Djurgården. /4 I fonden ser man Mälaren och längre bak skymtar Stockholm. Det hela är rätt oförargligt – det handlar om hur Ulla förbereder sig, hon *laddar* inför balen, och om hur Mollberg beordrar Fader Berg att ställa fram något starkt att dricka, så hon inte blir förkyld på resan, och om hur balgästerna droppar in efter hand och om hur alla, inklusive ett annat festfölje, Wingmarks (det är väl han ”med stora peruken” i Bellmans personförteckning) till sist går ombord på båten som ska ta dem till Gröna Lund; Mowitz ger klartecken för avfärden. (Var Christian Samuel Bredström med? Det vet vi inte. Bellman karakteriserar honom som ”en passagerare”, men han ”såg ej oftare dagsljuset än genom buteljboten, dess vistande obekant”). Så far de iväg, med vimplar och blommor, som Ulla brer ut i sin sång. – Stycket blev omåttligt populärt och spelades under åren 1861–63 inte mindre än 33 gånger på olika mindre scener i Stockholm. I Malmö spelade redan 1847 och 1848 Hans Wilhelm Langes sällskap *Ulla skal paa Bal* och flera andra danska sällskap för också runt och spelade stycket. En svensk grupp satte upp vaudevillen i Uppsala, där en blaserad recensent tyckte att det hela var ”blott en oskyldig picknick utan både början, utveckling och slut”, det enda som var intressant var melodierna och kostymeringen. Långt fram på 1880-talet spelades *Ulla skall på bal* på olika håll i landet och inspirerade andra sällskap till liknande upptåg. *Bellmanianer i det gröna* hette en annan populär ”bellman-situation” – Bellman-figurer på *skovtur*, alltså.

Kan det vara så att vi i Sverige har

behövt det danska gemytet för att rätt realisera Bellman?

Det finns ju i Danmark en utbredd föreställning om att vi i Sverige är rätt tråkiga och normativt orienterade. Som Ivan Malinowski skriver – plötsligt bland haiku-dikterna i *poetomatics* (1965), huvudsakligen tillkommen i Småland – ”man får inte vissla i allmänna sparbanken”.⁵ Det skulle ju göra Bellman till en fullständigt unik *anomali*. Och det är han ju också!

Den idén – om svenskarnas tråkighet – kopplas inte sällan till en idé om danskarnas desto större gemytlighet och mer lössläppta, frihetliga sinnelag. Och hela det föreställningskomplexet lever ju både i Danmark – och i Sverige. När Johan Ludvig Heiberg kom på besök i Stockholm 1852, i samband med Bellmanfesten på Djurgården 26 juli, så läste skalden C V A Strandberg upp en dikt i en krets av Par Bricole-bröder, där han hyllar de danska gästerna.⁶ Hela idén i dikten är att vi har det grått och långtråkigt efter den glada fredmanska tiden. Allting har blivit så stelt och korrekt. Men... –

Hos våra bröder
Nere i söder
Fredman nog byter sinn'
Pling, plang!

Vart han sig vänder,
Hjärtan han tänder,
Heiberg för gubben in,
Kling, klang!

Där tar Movitz ännu hedersstolen.
Ulla ska på bal i skira kjolen,
Mollberg fingrar ännu basfiolen:
Klingeli, plingeli, klingeli, klang!

Det där med *Pling* och *plang* och
Klingeli, plingeli, klingeli, klang var

något som Heiberg kände igen direkt, från epistel 58, som är en elegi över Kilberg, ”Bacchi man och Ordens officiant i Templet”:

Hjärtat mig klämmer,
sorgligt jag stämmer
Kvinten på min fiol. Pling plang.
Ljuset utbrunnit,
glaset utrunnit;
ej finns en enda stol. Kling klang.
Krogdörren står gavel, mina bröder,
och där bakom disken ligger döder
Kilberg, ack, mitt hjärta i mig blöder.
Klingeli plingeli klingeli plang.
Himmel, elände!
På en bordsände
står ett utdruckit glas, pling plang.
Och på tapeten
hänger trumpeten.
Ack, sorgeligt kalas! Kling klang.
Bortnas där i hörnet där på spiken
hänger sorgligt hela julmusik.
Kilberg nu med döden är bortviken.
Klingeli etc.

Det är rätt fyndigt gjort av skandinavisten och Byron-tolkaren Strandberg. Om nu Heiberg för sitt inre öra omedelbart kunde höra texten – och melodin – från epistel 58 när Strandberg läste upp (eller möjligen sjöng) sin hyllningsdikt, och det kunde han säkert, han var bra på svenska och hade ju varit i Stockholm redan 1812, på en tur som ”grundlagde H:s fornemme selskabelige dannelse”, (har jag lärt mig av Jens Kr.Andersen,⁷); om han alltså ultrasnabbt aktualiserar förlagan, det är ju så det går till (också med melodier!), så minns hans naturligtvis att episteln fortsätter ännu sorgligare, med att Fredman får stulta fram i den tomma lokalen och bulta i borden, ingen

människa är där, kruset står ”kullstjälpt”,
det är nästan så man kan ana Charon i
lokalen, själva döden, ”Nå, som jag
skådar,/Charon bebådar/ mig på sin
svarta älv”! Men det är *just* då våra
danska bröder nere i söder kommer till
undsättning och...

*Heiberg för gubben in,
Kling, klang!*

Och med gubben, Fredman, får hela rum-
met plötsligt liv:

*Där tar Movitz ännu hedersstolen.
Ulla ska på bal i skira kjolen,
Mollberg fingrar ännu basfiolen:
Klingeli, plingeli, klingeli, klang*

Det är Heiberg som ser till att *der blir
gang* i den.

Några år tidigare gav journalisten och
poeten Oscar Patrik Sturzen-Becker ut en
samling artiklar och resebrev som hette
Hinsidan Sundet. Danska epistlar
(1846). Där rapporterade han om ett
upptåg på Regensen 1844, när Skandina-
viska sällskapetets ledamöter med damer
hade ett möte där.⁸ Det rör sig om en
”Bellmansk transparent”, där ridån går
upp och man ser en *tableau vivant* efter
en ypperlig komposition av Wilhelm
Marstrand och en annan konstnär vid
namn Jørgen Sonne (!). Efter hand börjar
några figurer röra på sig och man förstår
att *de är i himlen*. Det är Mollberg,
Wingmark och mamsellerna Ulla och
Lotta som sjunger:

*Kors, hvad man lever når først
man er død!
Aldrig man mærker till Qvide och Nød.
Øllet är lifligt och Punschen er sød.
I Abrahams Skjød.*

*Rundtom man reiser foruden Besvær,
Ja mange Steder på en Gång man er,*

*Og overalt er man hjerterne nær.
Er agtet og kjær.*

Men så blir man törstig...

*Törsten Gang vor Strube,
Ånder fra Klippens Grube
Nectar til os bær'!*

*Tys! Men hvor Fa'en ervor Mester ble'n a"?
Nys var han hos os, nu er han herfra.
Fredman! Hvor er du? Du leve, Hurra!*

In kommer så diktaren Carl Plough som
blir arg på att det hela har sparat ur. På
Marstrands bild var ju Bellman på väg
upp i himlen till Anacreon, och här dras
han nu ner till ett dryckesgille med skålar
och skratt och sång. Det är Plough själv
som har gjort det lilla stycket och han
fortsätter att spela förvirrad och vet inte
om Bellman, Ulla och Mollberg har stigit
upp ur sina gravar eller om Marstrands
tavla genom något trolleri har gjorts
levande. Man sjunger ett par kupletter till
och som avslutning hör man en kör som
framför melodin till epistel 25, ”Som är
ett försök till en pastoral i bacchanalisk
smak, skriven vid Ulla Winblads överfart
till Djurgården”, med den kända
upptakten: ”Blåsen nu alla, hör böljorna
svalla, åskan går. Venus vill befalla, där
Neptun rår”.

Det verkar som om Ploughs *tableau*
ligger bakom den berömda vaudeville-
ballet som senare (1847) gjorde sådan
succé i Stockholm, August Bournonvilles
Bellman eller *Polskadansen på Gröna-
lund*, där publiken fick ta del av en
mycket mer förfinad och kultiverad
Bellmanvärld i tiden smak. Men det
rörde sig alltså om en *dansk konstruktion*
och det är rätt märkligt att tänka på att
den kanske har sitt upphov i en typisk
dansk (och ganska makalös) Regensen-

fantasi, där man rör sig fritt i himlen och tror man kan vara på flera ställen på en gång. Och så vänder man sig till Fredman när man börjar bli törstig. ”Fredman! Hvor er du? Du leve, Hurra!”

III.

Det ska vara lite trafik över Sundet om det ska bli till något. Kierkegaard tog vägen över Mölle för att komma till sig själv. Strindberg testade sin radikalism i Köbenhavn; tålde de inte Fröken Julie där, så gick det väl inte hemma heller. Det finns massor av exempel på sådan processer och konstellationer. Brandes kunde inte riktigt erkänna hur stor Selma Lagerlöf var; och ännu mer fatalt snål var han mot Victoria Benedictsson. Ivan Malinowski översatte de stora svenska modernisterna i två stora praktfulla volymer. Etc.etc

Bellmans universum passerade de psykedeliska dimmorna på Regensen och förlöstes i dansk spiritualitet. Och det har gjort intryck och satt igång saker och ting i Sverige. När en av mina lärare i Lund, Staffan Björck, skulle försöka precisera det specifika med epistlarna, så tog han spjärn i vad Johan Ludvig Heiberg hade sagt; han kallade dem ju för ”vaudeviller utanför Theatret”. Där är det senare ledet lika viktigt som det första, skriver Björck i sin berömda uppsats ”Fredman som *conférencier*” (1964).⁹ Men de bellmanska vaudevillerna passar inte riktigt in bland ”de sångspel, divertissementer, operas comiques och liknande arter av teaterdikt som särskilt det franska 1700-talet åstadkom”. Man kommer aldrig i en teateruppsättning att kunna gestalta helhetsverkan av de 82 epistlarna, ”känslan av att det är ett helt dionysiskt samhälles historia vi upplever”. – Det

kanske skulle vara en utmaning för Sällskapet Bellman i Danmark, att få till stånd en form av *Gesamtkunstwerk*, en opera eller en film, kanske, som skulle kunna ge den där ”känslan av att det är ett helt dionysiskt samhälles historia vi upplever”? Eller någon form av *joint venture*, med det svenska Bellmansällskapet (och Carlsberg-fonden)? – Och vissa enskilda epistlar har inslag som gör dem omöjliga för scenen, skriver Björck, t ex båtfärderna i ”Solen glimmar” och ”Blåsen nu alla”. Men framför allt är det svårt att frilägga rena sångnummer för olika agerande – eftersom vi *får* alla personerna via *en* enda av figurerna: Fredman.

Det var Staffan Björcks smarta narratologiska fynd, att betrakta Fredman som en *speaker* eller *conférencier*, som står och pekar i lokalen och delar ut ordet till folk. Ibland gör Bellman till och med ett nummer av att Fredman vill checka så att det har gått fram. Som i epistel 49, ”Angående landstigningen vid Klubben i Mälaren en sommarafon 1769”. Fredman visar på landskapet kring Mälaren och de små gårdarna med husdjur och rök ur skorstenarna; överallt osar det finkel, det vill säga man brygger brännvin. Fredman dirigerar Mollberg in bland bryggorna för att lägga till –

Titta ditåt, dit åt strand,
ut åt sjön, på vänster hand,
dit mitt över åt det huset,
där som ljuset
syns ibland.

Nej, min ros, min sockerbit,
Ditåt, där jag pekar, dit,
dit åt skogen,
åt den krogen
med en skorsten röd och vit;

dit där som torparen med ljusstret vid kullen
står i jullen,
han som koxar hit.

Eller, ännu tydligare, i det som kallas
Fredmans testamente nr 150. Här biter
sig Bellman verkligen fast i just det enda
verkningsmedlet:

Gissa, vad den gumman heter,
Som i krogdörren står så feter,
Hon, med stubben snäv och kort,
Som nu vände näsan bort...
Inte den...nej, den till venster,
Hon, som står och tvättar fönster...
Kära hjärtans, dit, min vän...
Inte den...nej, inte den...
Nå, jag tror, ni är förryckter!
Ser ni inte – är ni nykter...
Dit, för tunnor tusan fan!

Det är här jag vill se en parallell till dagens
conférencier, Per Olsen – och hela
redaktionskommittén. De vill aktualisera
Bellman i stort format, ge ”nye vinkler”
på hans liv och verk. Hur går det till? Inte
genom en episk framställning – så och så
gick det i hans liv, och så och så har hans
verk blivit och aktualiserats. Så kan man
göra, och så gör man, i alla de biografier
som svämmar över på marknaden. Och
inte heller dramatisk-sceniskt, direkt, via
ett antal performances; så kan man också
göra, Bellman inviterar ju oavbrutet
kreativa andar att göra konst i alla
upptänkliga genrer och medier.

Men ni som har gjort boken arbetar i
viss mening i mer Bellmans och
Fredmans anda, som conférencier-er.
Ni pekar ut – titta, här har vi en metrisk
analys! Och här har vi en som talar om
bröllopsdiktning – visste ni att det fanns
sådana? Och begravningsdikter! Bellman
och Rilke – was ist das? Och Meissner-

porslin – vad har det med saken att göra!
Vad säger en dansk opera- och Bellman-
sångare? (Och ytterligare 22, det är här
den största antologin sedan *Kring Bell-*
man som kom 1964.) – Och så lämnar
man över till författarna, utan att det görs
någon uppsummerande episk syntes. Det
är skönt, för när det gäller Bellman, så
blir vi liksom aldrig färdiga, det finns
ingen ände på de nya vinklarna. Det ser
vi till allesammans, alla vi som gör något
med eller bara njuter av Bellman och alla
sångerna. Men det är sådana som Ni –
Fredman, Johan Ludvig Heiberg, Per
Olsen och hela redaktionen – som ser till
att det händer något stort och nytt, att det
blir gang i den.

Så *Pling plang och Klingeli, plingeli,*
klingeli, klang för det.

Noter

1. Jag citerar här och framöver efter Magnus Engberg, Visiter vid Sundet. I författarspår runt ett gränsvatten, Värnamo 1998, s 38-41.
2. Journalen AA, Kommentarer AA:B 1835 – Den 27de og 28de Juli.....
16,17,31 Krapperup Herregaard
Krapperup Slot på Kullen (- 17,1)
3. Se Carl Linnæus Skånska Resa År 1749,
Redigerad av Carl-Otto von Sydow. Illustrerad av
Gunnar Brusewitz, Stockholm 1975, s 351-358
4. Uppgifterna om den ’danske’ Bellman i Sverige
här och i det följande är hämtade från Johan
Stenström, Bellman levde på 1800-talet,
Stockholm 2009, s 173ff.
5. Jfr Per Erik Ljung, ”Bjurman – Malinowski:
kring några brev och ett kritikbegrepp”, Peder
Bjurman, Jens Bjurman, Lars Kleberg och Carl-
Henning-Wijkmark (red) Lars Bjurman
Introduktör. Res Publica 69/70, 2010, s 216.
6. Stenström 2009, s 344.
7. Jens Kr.Andersen, ”Heiberg, Johan Ludvig”,
John Chr.Jørgensen (red), Dansk Forfatter-
leksikon. Biografier, København 2001, s 170.
8. Jfr Stenström 2009, s 162-164.
9. Staffan Björck, ”Fredman som conférencier”,
Lars-Göran Eriksson (red), Kring Bellman,
Stockholm 1964, s 52f.

Erik Harbo: Bellman og musikken

Set fra en dansk operasangers og Bellman-sangers vinkel.

Uddrag af foredrag holdt den 4.2. 2016 på Den Svenske Ambassade

Bellman opnår sit største ry med "Fredmans Epistler". Der har været en umådelig begejstring over hans optræden, hans fremragende tekster og hans udnyttelse af melodistoffet. Denne indsats førte ham til hans livsstilling som kongelig sekretær og bijobbet der blev hovedjobbet: kongelig hofunderholder.

Det var omgivelserne, der bestod af Stockholms farverige liv fra gademusikanter, værtshusmusik og kunstmusik, der udfoldede sig i teater- og operamusik, og dertil den larmende militærmusik der inspirerede Bellman. Vi kan give det navnet 'alverdens musik'. For Bellmans vedkommende begyndte det i de private hjem og besøgene i opera- og skuespilhuset, hvor der udøvedes musik og blev sunget salmer og spillet tidens musik og han kunne formodentlig spille det hele ud fra sin musikalitet og gehør. Alt tyder på, at han blot behøvede at høre en melodi én gang, så huskede han den. Heri ligner han sin åndsfælle Mozart.

Hans instrumenter, der lige er blevet beskrevet i dette blad, var den lutlignende guitar og hans citrinchen, måske også et tasteinstrument i hans hjem. Vi ved, at han også har spillet, sunget og optrådt sammen med kendte musikere og skuespillere ikke mindst, da han kom på højeste strå og blev kongelig underholder.

Bellmans lytten er kilden, da han for alvor går i gang med at skrive.

Bellman anvendte livet langt de kendte sange og melodier og gav dem en ny

tekst. Han brugte vaudevilleteknikken, en hundredårig gammel fransk tradition. En såkaldt bearbejdelse af musikstoffet var der ikke nogen, der stillede spørgsmål til. Af populære danse anvendte han især kontradansen og menuetten, tidens populæreste selskabsdanse.

Hvis vi læser Goethes *Den unge Werthers lidelser* 1774, finder vi hurtigt ud af, at Werthers og Lottes yndlingsdans er menuetten og contredance anglaise, engelsk kontradans, – ja de mødes faktisk ved et bal i en disse danse, danse som også var kendt i Danmark og Sverige. Bellman skrev sin epistler over dansetyperne. Menuetten opnåede at blive flyttet ind i wienerklassiken som en satsbetegnelse.

Bellmans populæreste menuet blev den som Kuhlau udvalgte til J.L. Heibergs skuespil "Elverhøj", der førsteopførtes i 1828. Hvad får Bellman ikke ud af denne melodi, når han anvender den til FS 5 *Se sorte bølgers hvide rand*. Sangen ledsages af ordene "Velment Sorgesyn, imagnationsvis förklarad vid Häroldens i Bacchi Ordens-Capitel Johan Glocks afgang från jordklotet, af von Ehrensugga om af-tonen på Forgylde Draken d. 11 Juli 1770". Der er selvfølgelig et godt stykke vej til den højtidelige menuet, der trædes i Elverhøj i femte akt ved Elisabeths bryllup med Kuhlous flotte instrumentation.

Bellman havde skabt sin orden "Bacchi Orden" eller 'De to gyldne svin', hvor han virkelig er løssluppen i sin parodi af tidens ridderordensvæsen. Den svenske kongelige majestæts ridderorden er fra 1748. Bellman valgte den 4.

dec. 1766 som indstiftelsesdag for sit ordenskapitel. Hans udvalgte rendestensriddere blev optaget med et riddernavn og et våbenskjold. Kæmneren Lars Kolmodin adles under navnet Källerkreutz, bagermester Kihlberg kaldes Adlerstorp, en brygger skal selvfølgelig hedde Ölheim. Og bagefter ender det med begravelsesceremonierne, de såkaldte parentationer. Vi kan studere "Bacchi Orden" i de 6 første sanger i "Fredmans Sanger".

Vi kan vel alle være enige, når vi siger, at Bellman var digter, sanger, musiker og musikarrangør. Hans værker forløses først i en kombination af alle fire dele, demonstreret af ham selv gennem de beskrivelser, vi har af hans forskellige optrædener. Kombinationen er stadig brugt i dag. Vi ved, at Bellman var en virtuos med sin stemme og på sine instrumenter, og en mester i at gengive instrumenters lyd ved hjælp af sin stemme. Kan andre trubadurer nu leve op til dette? Det er da et forsøg værd. Jeg har forsøgt på det siden en sommerdag i 1976 på Sophienholm i selskab med flere af mine gode musikervenner fra Det kongelige Kapel.

Der eksisterer flere beskrivelser af Bellmans optræden. I bogen "BELLMAN sedd och hörd" er der en lang række eksempler på hans optræden (se J.H. Kellgrens Företal). Et af de mest kendte optrædener er fra hans første ungdom i forbindelse med "Bacchi Orden", hvor han hos kommissær Anders Lissander optræder med en parentation (begravelsesritual) over ridder Lundholm fortalt os af Johan Gabriel Oxenstierna. Den kaldes FS 6 og har følgende undertekst: Parentationen öfver Brännvins-brännaren Lundholm. *Hör Klokkerne med ängstlig dån*. Melodien er en andante Chorus fra

vaudevillen *Anneth og Lubi* af digteren Favart. Parentationen indgik fra begyndelsen i et større Ordenskapitel over brændevinsbrænder og ridder Lundholm den 15. oktober 1769, hvor et 'kor af kommandører løfter kisten'.

Det andet eks. er fra hans gamle dage i 1794, hvor han er inviteret af operachefen hr. Rålamb's frue til middag i Stockholm. Her synger Bellman den berømte FE 51 *Movitz blåste en Concert*. Angående koncerten på Tre Bøtter.

Tilstede er Movitz, Mollberg, Wingmark og Bergström i hopla sammen med Ulla som operasanger i denne festlige epistel med koncert og bal, der efter forskeres mening kunne være en parodi på underholdningen ved et fornemt selskab, en poetisk maskerade. Melodien angivet Marche er en kontradans "Belle Constante", der findes i et svensk partitur til *Acis og Galathea*, men melodien er ikke af Händel. 1773-1776. Her kan man lægge mærke til instrumenterne, som skal imiteres af de syngende: Klarinet, fløjte og fagot. Sangen blev kendt i Danmark da Jens Baggesen brugte melodien til sangen: *Bor du på det høje slot*.

Bellmans første popularitet skyldes altså "Bacchi Orden" sammen med de bibelske parodier med baggrund i gammeltestamentlige emner. De opstår kort efter, at han har siddet og oversat en række salmer. Med bibelparodierne fortsatte han en gammel svensk tradition. Der er ni bibelparodier i alt som i "Fredmans Sanger" har numrene 35 til 43. Bibelparodierne med deres løsslupne indhold bragte Bellman i strid med kirkens folk. Bispeembedet i Lund greb f.eks. ind over for "Gubben Noach" og anbefalede præsterne at indsamle skillingstrykkene af

sangen.

Bellmans udarbejdelse af musikken i ”Fredmans Epistler” og også i Sångerne er overmåde ’kunstnerisk’ gjort. Der er finesse på finesse, som de største komponister må misunde ham. Som Bellmansanger kan man tale i timevis om disse kunstgreb og ønske at gå i dybden med emnet. Det skal jeg ikke her, men min vurdering støtter sig bl.a. på professor Torben Kroghs bog ”Bellman som musikalsk digter” genudgivet af SBiD.

Vi er nogle stykker i Selskabet Bellman i Danmark, der har været så heldige at træffe to berømte svenske forskere nemlig Gunnar Hillbom og James Massengale. De udgav fire bind af Epistlar och Sånger i 1990-92 og her lader de intet uforsøgt, men er samtidig overmåde forsigtige med deres konklusioner og bøgerne er værd at skaffe hos det svenske Bellmanselskabet.

Jeg har i min artikel forsøgt at redegøre lidt for, hvordan man griber Bellmansangen an. Det har mange andre også skrevet om, men for danskere kan det være så enkelt blot at gribe en højskolesangbog-sangbog og så håbe, at de kloge udgivere ikke har fjernet alle Bellman-sange, og erstattet dem med engelske, men ladet fem seks af de gode blive kvar. Og så er det blot at gå i gang, med *Vila vid denne källa* og *Gubben Noah* m.m.

Og så er det, at man spørger: Hvordan synges han da? Men enhver fugl må pippe med sit næb, og det gør vi da også i Selskabet Bellman i Danmark. Vi synger ham altså også på dansk, men vi har nok medlemmer, der helst synger Bellman på svensk. Allerede forfatteren Charles Kjerrulf og vores formand Søren Sørensen har sagt det mange gange, at man begyn-

der på dansk, og det fører til at man fortsætter på svensk.

De professionelle sangere finder hver sin form og det er meget naturligt, og en aflytning af de mange indspilninger gennem de sidste 70 år viser, at det gør de også. Det bliver den enkelte lytter, der må vælge i hvilken form han foretrækker Bellman foredraget. Men det er sjovt at tage fat på denne lytning. Svenske Hasse Nilsson har fastslået, at der er mere end 2500 optagelser med Bellman.

Alene Bellmans imitationer af instrumenter er en sag for sig. Han bruger menneskestemmen til at skabe instrumentlyde. I alle originalnoder er der anført hvilke instrumenter, han tænker på: cello/basfiol, violin, trompet, horn, fløjte, obo, fagot og pauke. Også i teksterne er der hele tiden hentydninger til hvilke instrumenter, der betjenes. I FE 3 siges der ’Nu ta’r han til valdhornet prut, prut, prut’. I FE 32 er spil på basfiol angivet med ’Pong, pongtuli pong eller plæng’, efter rimet og ’Bom bom eller plang, plang’ for paukerne for blot at nævne et par eksempler.

Der er meget parodi i at synge Bellman. Parodien i sig selv er et fremragende underholdningsmiddel, hvis man kan få den frem og Bellman gør lige som folk i dag, der skal skrive en parodi. Den kan være spids, morsom, farlig eller måske elskværdig.

Vi træffer alle parodien i hverdagen (f.eks. Cirkusrevyen eller andre revyer,) også når vi er til fest og hovedpersonen skal skildres i muntre toner. Vi er så høflige, så når tante Petras sang ikke går på fødderne, bærer vi over med det, lige som vi fryder os, når det øvede familie-medlem, der mestrer kunsten, rammer

personen på et prik.

Det stiller store krav til udøveren at gøre Bellman interessant. Publikum i dag er ikke altid nemt. Det er måske derfor så mange af os vælger at synge på dansk? Et godt eksempel på en parodi og lige til at forstå er FS nr. 38 om den lille Josef i biblen, der af sine onde brødre er efterladt i Egypten hos hr. og fru Potifar. En pikant situation at beskrive i en bibel, men den, lige som Noahs situation og mange andre har fanget Bellman interesse.

Jeg har før nævnt vaudevillegenren. Ideen gribes af Bellman, og han blev vidne til mange opførelser af vaudeviller i Stockholm. Professor Krogh siger, at man har udnævnt Bellman til franskmændenes elev, men han slår fast at Bellman overgik sine læremestre.

30-50 år efter Bellmans død var der mange danske forfattere, der greb ideen og parodierede Bellman, noget der også fandt sted i Sverige på Bellmans egen tid, altså en slag genbrug i Bellmans stil. Sidstnævnte metode brugte H.C. Andersen, Heiberg, Hertz og Hostrup, ja ikke mindst Erik Bøgh til arier, duetter og ensembler og finaler.

Et skønt eksempel på brug af en gammel melodi har vi FE 27. *Gubben är gammal, urverket dras. Gubben er gammel...* Som er hans sidste tanker. Urværker er netop sagen for den gamle urmager Fredmann. I sangen kræver lungesvindssotten sit offer. Melodien er berømt fra sangspillet "Bødkeren", "Le Tonnelier" af den franske komponist Nicolas-Médard Audinot (1732–1801), skuespiller, teaterdirektør og komponist. Årstallet for skuespillet er Paris 1761, og derefter i Sverige 10 år efter. Den gale

bødker sidder i tøndens og bedrages i sin kærlighed til en ung pige, og han er i høj grad svartsjuk. Denne stemning kan overføres til den gamle gubbe Fredman, der ligger på sit yderste med Movitz som trøsteren på celloen. Oprindeligt var sangen en allegrosats, men af Bellman ændret til en langsom Allegretto og fra 6/8 til 3/8 og med punkteringer.

Hvad har Bellman gjort for at skabe parodien? Teksten har fået en ny hovedperson og i dette tilfælde en person som vi ved meget om. Måske teksten anvender dele af den gamle tekst, det skaber en ekstra morsom parodisk virkning.

Dette er systemet for store dele af de to Fredmans-bind, men også for "Bacchi Orden" og andre sange. Måske bliver noget af nutidens publikum koblet fra her, fordi de ikke kender den originale tekst og musik og derfor ikke har noget at more sig over i Bellmans parodiering. Det stiller så store krav til udøveren at gøre Bellman interessant så publikum morer sig alligevel. – Baggrunden for sangene er forsvundet, men vi kan selv gøre en indsats for at genskabe noget af denne baggrund.

En rubricering af "Fredmans Epistlar" og om at synge Bellman i dansk oversættelse.

Det er i dag muligt stadig at studere de originale noder som Åhlströms udgav i 1790 og 91 i det svenske Bellmanselskabs udgaver. Som en af de første sangere i Danmark, der begyndte at synge Bellman i dansk oversættelse, har jeg selvfølgelig gjort mig en række overvejelser, bl.a. i samtaler med flere oversættere. – For enhver Bellmansanger er det fornuftigt at sætte sig ind i det system Bellman mere eller mindre bevidst an-

vendte for epistlerne.

1. Det første man må fremhæve er, at Fredman under sit motto 'supa, dricka och ha sin flicka, är vad Sancte Fredman lär' udsender sine epistler eller hyrdebrev til sine 'trojna bröder', ligesom Paulus sender sine epistler til korinterne og efeserne. Der er syv af denne type, alle indeholdt i de første 25, og en typisk titel kunne være "Till the nybyggare på Gröna Lund".

2. Den næste type er de mange epistler omhandlende enkeltpersoner, først og fremmest de elskelige venner blandt musikerne Fader Berg, Fader Movitz, Korporal Mollberg m.fl., dernæst de søde piger. Samlingen indledes jo netop med en hilsen "Till Cajsas Stina" (FE 1), senere "Till syster Lisa" (FE 17 og 72) og Ulla Winblad, der tilegnes FE 3, 7, 25, 28, 36, 43, 48, 50, 71, 80 og 82. Dernæst sendes der hilsner til de mange kromuttere, det var trods alt dem, der styrede den vigtige udskænkning. En typisk titel kunne være FE 9 "Till Gumman på Thermopolium".

3. Krostueviser. Beskrivelser af a/ lykelige kroballer (få) b/ beskrivelser af brødre, der er endt i ulykkelige situationer, hvad enten de er smidt ud af kroen eller er blevet banket sønder og sammen. Et eksempel på denne type kunne være EF 23 "Da Fredman låg ved krogen Kryp-in".

4. Endelig de epistler der indeholder smukke rejse- og naturbeskrivelser, og som optræder under navne, der direkte henviser til en rejse fx FE 48 "Ulla Winblads hemresa från Hessingen", EF 49 "Landstigningen vid Klubben i Mälaren", og FE 82 "Fredmans uformodede afsked..."

5. Her bør også nævnes de såkaldte malerepistler FE 39 "Bergströmskans

porträt på Liljans krog", FE 66 "Til Movitz Målare" og FE 74 "Om Bergströmskans porträt".

6/ Endelig epistlerne, hvor man fornemmer døden værende til stede som i FE 27 "Som är dess sidste tankar" og FE 30 "Till Fader Movitz, under dess sjukdom".

Hvad især interesserer mig som sanger, har været Bellmans valg af melodier. Til de hurtige viser har han ofte valgt melodier i 6/8 dels takt. Når det drejer sig om sygdom og død går han bort fra de hurtige melodier, der mest lever af deres tempo. I stedet har han valgt melodier med et spændingsforhold såvel i melodi som i akkorder.

Af denne type har jeg i mit repertoire haft FE 30 *Drik ur ditt glass, se Döden på dig väntar*. Elegi... Til Fader Movitz, da han var syg af Lungesvindst. Nu er det Movitz, der ligger syg af lungesvindst (parallel til nr. 27). En såre drastisk afsløring af den frygtelige sygdom, hvor ingen helbredelse var mulig, kun en kort livsforlængende snaps rækkes til den syge med opfordringen om at synge, læse, tænke, græde og skåle. Vi har ingen direkte kildeangivelse til denne Andantino, men der er anført flere overvejelser i forbindelse med denne spændende melodi.

Desuden FE 81. Märk hur' vår skugga märk Movitz Mon Frere! med en af de bedste melodier.

Sangere har altid yndlingssange som man griber tilbage til. Der vil jeg nævne FS 31 *Upp Amaryllis*. For øvrigt tror jeg, at jeg var den første i Danmark, der sang denne sang på dansk og i Jens Louis Petersens fremragende oversættelse. *Upp Amaryllis* er ikke en parodi? Nej. – Bellman arbejdede med en pastoral opera i 3 akter *Fiskarna*. Den blev ikke færdigskrevet og få dele er bevaret. Aktuel i

sommeren 1773, hvor Bellman tilbragte ferien på Fållan hos aktuar Magnus Zetthermann. Til sommerferieglæderne hørte, at man fiskede, musicerede og forelskede sig. Det er i på denne ferie, at Bellman opvarter Wilhelmina Norman, dog uden held. Der er ingen kilde til musikken, så måske har Bellman selv komponeret den. Han anvendte den også til sangen om bagermester Kihlberg FE 58, 1773.

Andre yndlingssange er selvfølgelig FS 64 *Fjäriln vingad syns på Haga* som jeg siden 1990 altid har sunget i Jens Louis Petersen oversættelse *Lette sommerfuglevinger*, en lækkerbisknen for enhver sanger. Den er dediceret til Herr Capitainen Kjerstein. Digtet anvendtes til fru Bellmans ansøgning om en oldfruestilling på det nye Hagaslot (1788) sendt til grev Armfeldt, der skulle bringe den videre til kongen. Bellman skriver i den oprindelige teksts 4. vers 'at där bofast se sin Maka, skyddad af en mild Monark'. Bellman på sine gamle dage boende på slottet på Haga, det ville have ændret historien. – Den blev ændret på den hårde

måde, med drabet på kongen på maskeradeballet i februar 1792.

Sangen over dem alle må siges at være Fredmanns sang 82 *Vila vid denna källa* som er hans uformodede afsked forkyndt ved Ulla Winblads frokost i det grønne. Sluttende med ordene *at nu står Ulla brud*, Fredmans brud. På dette tidspunkt var der ingen forbindelse mellem de to. Det er alt sammen fiktion. I Danmark har vi brugt denne sang meget længe, da den fik 'lov til at komme med' i Højskolesangbogen på et meget tidligt tidspunkt.

Jeg vil slutte med et par ord om mit samarbejde med digteren og oversættelsen Jens Louis Petersen om at oversætte Bellman. Som studentsanger var han indstillet på at synge Bellman på svensk, men da vi forud havde haft et godt samarbejde om en række lp-plader, lod han sig overtale til at oversætte en række tekster. Det blev til et venskab og til nogle frydefulde stunder gennem nogle år med denne digter, der så pludselig blev revet væk fra os i sit 70. år, det år, hvor vi var ved at forberede min cd nr. 2. med Bellmansange.

SALG AF BØGER:

Skrifter udgivet af SBiD: Alle gratis for medlemmer så længe oplag haves:

Jens Kr. Andersen: Bellman og de danske guldalderdigtere

Søren Sørensen: Danske Bellmaniana

Torben Krogh m.fl.: Bellman og Danmark

Jens Lund m.fl. Bellman i Billed og Digt 2011 348 kr.

Hans Lundsteen: C. M. Bellmans salmer

Lars Huldén & Jennie Nell: Carl Michael

Bellmans liv og værk

Salg af CD og DVD

Erik Harbo m.fl.: Bellman i Kbh. Bymuseums

Havesal (udg. 2012) dvd specialpris 80 kr.

Erik Harbo: Bellman om kroer, kvinder og Ka-

rons båd (17 numre) Kun på MC kasette 80 kr.

Bengt Ole Lindberg: Balladen om Ulla 80 kr.

Andre bøger:

Beiträge zu Bellman, Heft 1: 2001 50 kr.

I. Simonsson: Bellmans värld – 100 kr.

Søren Sørensen: Skoel, bette pieger 50 kr.

Søren Sørensens Bellmanroman

"Sisyphos i Slotsvagten" 75 kr

Tøm nu dit glas specialtilbud til medlemmerne for halv pris: kr. 250,- ved bestilling til: Forlaget SpringTaffelbys Allé 7, 2900 Hellerup
Medlemspriser. Forsendelsesomkostninger betales af medlemmet.

Henvendelse til Ole Simonsen,
Bringetoften 33 3500 Værløse tlf. 4497 6059
olesim@post.tele.dk

**Indhold: Ny redaktør af MFSBiD
Ny formand for Selskabet Bellman
i Danmark**

Referat af årsmøde

Elskov, vin og basfioler - Anmeldelse af koncert

***Om dansk-svenska litterära
förbindelser Per Erik Ljung
Bellman og musikken Erik Harbo***

Skitser på forsiden af Erik Harbo
Hanne Bonde

Fotos Alex Pedersen

Dette nummer af MfSBiD sendes ud til alle medlemmer. Vi vil gerne benytte lejligheden til at påminde om at betale kontingentet til selskabet, hvis man ikke allerede har gjort det – så der kan blive ved med at komme nye og spændende arrangementer fra selskabet Bellman i Danmark. Man kan også anvende 'frivillige bidrag', hvis man vil give en lille ekstra sum til selskabets arbejde, så vi måske kan få endnu flere spændende Bellman-arrangementer. **Dette kan gøres ved at indbetale til: girokonto nr. 01 537 3751, eller: bankoverførsel til konto 1551 537 3751**

Arrangementskalender

Selskabet Bellman i Danmark
Formand: Komponist Henrik Bøggild
Næstformand: Gymnasielærer, mag.art.
Randi Larsen, Sekretær: billedhuggeren
Karen Nordentoft

Kassemester: Civiløkonom H.D. Georg
Teddy Amsinck

Styrelsesmedlemmer

Skuespiller Jarl Forsman

Operasanger Erik Harbo

Bioanalytiker Dorte K. Jepsen

Visesanger Alex Pedersen

Lektor, mag.art. Per Olsen

Tilknyttet styrelsen:

Advokat Claus Arup

Skuespiller Nis Bank-Mikkelsen

Tilforordnet styrelsen: Ambassadesekretær
Niklas Eriksson

Ansvarshavende redaktør: Randi Larsen

Layout og tryk: Erik Harbo

Udgiver: Selskabet Bellman i Danmark,

Redaktion af skriftserien: Randi Larsen
og Per Olsen

Sophienholmudvalg: Dorte Jepsen, Karen Nordentoft, Jarl Forsman og Henrik Bøggild

Hjemmeside: www.bellman.dk Alex Pedersen,

ISSN 0909-7732

Mandag den 4. april 2016 kl. 19:30 på Gentofte Bibliotek: "Syng med på Bellman". Selskabet afholder, i samarbejde med Gentofte bibliotek, en sangaften, hvor den vigtigste optræden er OS SELV! Det er ganske gratis og der kan købes et glas vin, eller to. Vi sørger for akkompagnement og sanghæfter. Hvis nogen har lyst til at give et nummer, ud over fællessangen, er de meget velkomme! Vi ses til en sangglad aften! Arrangør SBiD

Søndag den 14. august 2016 *Bellmandagen på Sophienholm.*

Tirsdag den 20. september 2016: Klassikerdagen om Jeppe Aakjær som Bellmansanger og - oversætter

Fredag den 18. november 2016 *Fredmandagen.*